

LUND
UNIVERSITY

Små frön som gror

En studie om barns naturumgänge genom stadsodling

Av: Tessa Delén
Handledare: Thomas Malm
HT 2021
HEKK03:3
Kandidatuppsats
Humanekologiska avdelningen
Lunds universitet

Abstract

Looking back at the past generations, a growing alienation to nature has occurred. As humans moved into cities, they have had less contact with nature and in such a lesser awareness of the environment. Children go to school indoors and have little contact with the natural world or knowledge about where food comes from. In this essay I have through qualitative research, where I conducted five interviews and visited 4 different gardens, explored how children in cities can use urban gardens to learn about gardening and create a closer relationship to their perceived nature. With this being my aim, I further explore in which ways children can get in touch their local environment to reduce the alienation that has occurred. Giving children a place of creation, from physical to imaginative, incites a stronger bond to the area of which they live. The theories used in this thesis are based on experience-based learning, alienation from nature and how we can communicate or should communicate climate change with children. Experiencing the world through their senses gives a deeper internalized perception of the experience, whether it be holding a worm, hearing the bees or planting a seed.

Keywords: Human ecology, urban gardening, pre-school, perceptions of nature, school gardens, outdoor pedagogy, sustainable development

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning.....	2
1.2 Relevans för ämnet Humanekologi.....	2
1.3 Avgränsningar.....	3
1.4 Uppsatsens disposition.....	3
1.5 Begreppsförklaring.....	4
2. Bakgrund	4
2.1 Trädgårdsbaserat lärande och utomhuspedagogik.....	5
2.1.1 Stadens utemiljö.....	5
2.2 Skolträdgårdar historiskt och idag.....	6
3. Teoretiska och analytiska perspektiv	7
3.1 Alienation till naturen och effekterna på vår miljö.....	7
3.2 Fenomenologi och upplevelsebaserad inläring.....	8
3.2.1 Informellt lärande och bundenhet till platsen.....	9
3.3 Klimatkommunikation.....	9
4. Metod	10
4.1 Intervjuerna.....	11
4.2 Urval.....	11
4.3 Etiska överväganden.....	11
5. Material/Empiri	12
5.1 Platser.....	13
5.1.1 Guldängen.....	13
5.1.2 Bokträdgården.....	15
5.1.4 Naturmolnet.....	18
6.1 En skolträdgård utanför skolgården.....	20
6.2 Besöken, pedagogiken och hur man pratar med barnen om kunskapen.....	21
6.3 Barns reaktioner, tidigare erfarenheter och upplevelser.....	24
6.4 Kopplingen till platsen.....	26
6.5 Kulturskillnader.....	27
7. Diskussion	28
8. Sammanfattning och slutsats	30
Källor	32

1. Inledning

Som barn växte jag upp i staden. Jag gick i skolan i staden. Det mötet jag fick med naturen var att åka ut i skogen med familjen, eller genom utflyktsdagar i skolan. Att jag utvecklade ett intresse för naturen kan bero på många saker, men de gånger jag fick åka ut i skogen eller till bondgårdar som barn sitter kvar i minnet än idag. När jag sedan började studera humanekologi fick vi åka ut till museijordbruket kulturens Östarp. Där fick vi gräva potatisbäddar och odla sättpotatis, och där någonstans dök det upp en tanke i mig; ”Hur kan jag ha blivit 22 år, utan att veta hur man odlar?”. Tanken förstärktes ytterligare när jag arbetade på en förskola med en naturnära pedagogik. När jag i vuxen ålder fick möta barn som hade odlingskragar på gården och hade skogen som granne märkte jag vilken kunskap som fanns hos dem som jag inte hade någon aning om. De brukade springa fram med maskar eller grodor i handen och visa, komma fram med boklöv som jag skulle smaka på eller fråga om de fick smaka på ringblommorna som växte på gården. En favorit var även att demonstrera hur man knäckte hasselnötter från trädet som växte på gården och visa den lilla kärnan som fanns på insidan. Jag såg på och smakade med försiktighet på det de presenterade för mig, med en frågande blick mot de andra pedagogerna om det faktiskt var okej att äta det barnen gav mig.

Dessa upplevelser ligger bakom temavalet i min uppsats. En utbredd alienering från naturen, till stor del i och med den storskaliga flytten till städer, har gjort att vi tappat vår koppling till var vår mat kommer ifrån och att vi fått annorlunda naturuppfattning än tidigare generationer. Vi lever idag i ett industrisamhälle som under den senaste 150 åren har kommit att avlägsna oss till stor omfattning från naturen. För många människor blir naturen i stället något som används för att vila upp sig i eller förstärka sig i, under lediga stunder av sina liv. Vi lever i ökande utsträckning i en miljö som är till stor del konstgjord, exempelvis skapad med material som asfalt, glas, tegel och betong som inte finns i den av människan opåverkade naturen. Då vårt samhälle även i många avseenden har blivit större och mer komplext, är grannskapen inte lika självklara som den är i andra samhällsformer. Vi är i stället mer anonyma inför varandra och familjen tycks få en minskad roll i och med att vi blir mer individualistiska (Rosengren 2010, 95). Inspirerat av mina personliga erfarenheter av en stadsuppväxt vill jag undersöka på vilket sätt stadsodlingar genom förskolor ger möjlighet för barn i städer att få kontakt med naturen och odling. Detta för att förhoppningsvis genom en

kollektiv kulturell uppfattning och närmre upplevd relation till naturen få en ökad miljömedvetenhet och omtanke till de miljöproblem vi står inför, idag och framöver.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med min uppsats är att utforska vilka olika vägar som finns för barn att få upplevelser av naturen och odling genom förskolor och stadsträdgårdar. Förskolor är en plats där barnen, oavsett om man har odlingsintresserade föräldrar eller bor ute på landet, skulle kunna ha möjlighet att uppleva odling och naturen. Mitt syfte är inte att kartlägga stadsodlingar i Malmö, utan jag vill ge ett bidrag till den större diskussionen om hur vi kan minska alienationen mellan människan och naturen för att på så sätt få större förståelse för de klimatförändringar och miljöproblem vi står inför. Mina frågeställningar är därför följande:

1. På vilket sätt kan stadsodlingar genom förskolor, användas för att öka och forma barns kunskap och uppfattningar om naturen?
2. På vilket sätt kan stadsodlingar användas för att ge barn kontakt med sin lokala miljö?
3. På vilket sätt kan stadsodlingar bidra med att öka kunskap och inspiration till förskolor i området?
4. På vilket sätt kan vi använda oss av stadsodling och utevistelse för att prata, eller inte prata, med barn om miljöförändringar?

1.2 Relevans för ämnet Humanekologi

Det humanekologiska forskningsfältet är starkt tvärvetenskapligt och brett. Alf Hornborg lyfter några aspekter av fältet som utmärker sig som humanekologiskt:

”Ett i all sin enkelhet användbart sätt att närma sig detta är att tänka i termer av vad Dieter Steiner har kallat "den humanekologiska triangeln": förhållandet mellan person, samhälle och miljö. (Eller, om man så vill, mellan det mentala, det sociala och det materiella.) Ett humanekologiskt uppsats- eller forskningsprojekt kan lämpligen bestå i att visa hur dessa tre dimensioner samspelar med varandra i konkreta fall [...] En central uppgift är att studera hur "miljöproblem" uppstår, tolkas och förhandlas i olika kulturella sammanhang.” (Hornborg, u.å.)

Genom ovannämnda citat kan man koppla mitt ämne till det humanekologiska forskningsfältet. Genom att studera på vilket sätt naturuppfattningar kan påverka vår relation

till det samhälle vi lever i, både nu, och i framtiden, vill jag i uppsatsen ser på hur våra naturuppfattningar eller hur vi relaterar till naturen kan påverka hur medvetna vi är till de miljöproblem vi står inför. Genom att ge barn en chans att uppleva naturkontakt tidigt i livet kan vi försöka ge dem en ökad kunskap, upplevelse och intresse för natur och miljö som på sikt kan skapa en mer medveten relation till de miljöproblem vi står inför men också en mer bunden kontakt till den lokala plats man bor på.

1.3 Avgränsningar

Jag har valt att besöka stadsodlingar i stället för förskolor, detta för att se på vilket sätt man kan arbeta med odling och naturkontakt utanför skolan, då det i många fall finns förskolor som inte har möjlighet att applicera odling eller inte har gröna ytor på sin skolgård, speciellt i centrala Malmö. Stadsodlingarna jag har besökt ligger i centrala Malmö eller strax utanför Malmö och jag har valt att intervjua de personer som är ansvariga för besöken.

Jag har valt att specificera mig till förskolor och därmed barn i åldrarna 1–6 år. Stundtals nämns även fritidsbarn i mina intervjuer och därmed tillkommer även ett högre åldersspann. Denna avgränsning tillkom dels då jag själv hade intresse för på vilket sätt små barn kan förhålla sig till naturen. Dels märkte jag även att de flesta stadsodlingar jag kontaktade var fokuserade på att bjuda in förskolegrupper och att det då visade sig vara denna åldersgrupp som var enklast att bjuda in till odlingarna, då de hade ett mer flytande schema.

Diskussionen om att städer är motsatsen till natur, eller att natur i städer inte är ”riktig” natur har varit i mina tankar men jag kommer inte lägga alltför stor vikt vid den i min uppsats då min uppsats huvudfokus är att utforska på vilket sätt just stadsodlingar skulle kunna bidra till en ökad upplevd känsla av naturkontakt hos barn. Det är främst av intresse som jag väljer att utforska på vilket sätt barn i städer har möjlighet att lära av och i naturen, då även i stadsmiljö. Möjligtvis då som en kontrast och bidrag i diskussionen till den spridda tanken att man behöver lämna staden för att hamna i natur.

1.4 Uppsatsens disposition

Jag börjar uppsatsen med en kort begreppsförklaring om vad jag menar när jag använder begreppet ”natur” och ”kultur” i uppsatsen. Sedan går jag in i bakgrundinformation där jag berättar om vad utomhuspedagogik och trädgårdsbaserat lärande handlar om och hur

skolträdgårdar sett ut historiskt. Jag går sedan igenom vilka teorier jag använder i uppsatsen. I nästa avsnitt presenterar jag mina metoder och de etiska ståndpunkterna jag tänkt på när jag genomfört mina intervjuer. Efter det kommer en översikt av mitt insamlade material där jag presenterar de olika platserna jag besökt och vilka informanter som är med i min undersökning. Jag går efter det vidare med att presentera resultaten för att sedan diskutera resultatet utifrån mina teorier och frågeställningar för att avslutningsvis föra en sammanfattning och slutsats av vad jag kommit fram till.

1.5 Begreppsförklaring

Natur och kultur – Det finns flera debatter om vad man skulle anse vara naturligt i olika aspekter. Vissa anser natur och naturligt vara det som är helt orört av människan, alltså format utan mänsklig påverkan. Kultur skulle man då kunna se som det som är påverkat av människan, alltså de aspekter som är beroende av människor och människors aktiviteter för att fortsätta sin existens och utveckling. Ett exempel på detta är just en trädgård med odling där ett omfattande uppehåll behövs för att hålla i gång odlingen. Trots att det man odlar i sig ser naturligt ut tillhör den kulturen (Andersson 2009, 30–31). Det hörs till och med i själva begreppet kultur, där det samvävs med odling och bildning men där kultur egentligen betyder odling, exempelvis monokultur. Det går även givetvis att ge ordet en andlig betydelse eller koppla det till ett levnadssätt. På senare tid, inom det kulturantropologiska synsättet av kultur, definieras kultur som något människan har, gör och tänker samt materiella ting, beteende mönster och tänkande (Nationalencyklopedin, u.å.) Begreppet natur ges i denna uppsats en annan, lite lösare tolkning. När jag nämner natur eller när mina informanter pratar om naturen tolkas det på sättet som mina informanter upplever natur. Vare sig det är äppelträdet som växer på gräsmattan, odlingskragen i trädgården, vandringen i skogen eller att sitta runt en eld. Det är inte endast naturen eller kulturen som är avgörande för att förstå människors förhållande till den värld vi lever i, utan relationen mellan de båda (Rosengren 2010, 72–73). Natur och naturligt används ofta i tal och skrift som någonting bra, speciellt då i vardagligt tal och texter (Andersson 2009, 25). I uppsatsens syfte vill jag här då tillägga att detta var utgångspunkten i de flesta av mina intervjuer. Naturen sågs som någonting bra och tolkningen vägleds av mina informanters egna upplevelser.

2. Bakgrund

2.1 Trädgårdsbaserat lärande och utomhuspedagogik

Det finns flera projekt i Sverige som stödjer, utvecklar, utökar och siktar på att inkorporera hållbar utveckling och utomhuspedagogiska inslag i skolan. Utöver krav från Skolverket som lyfter vikten av att förskolan behöver bidra till en positiv framtidstro hos barn genom att arbeta med hållbarhet, hälsa och välbefinnande (Skolverket, 2021) erbjuder bland annat Naturskyddsföreningen material som kan användas av skolor för att lättare applicera kunskapen i skolan (Naturskyddsföreningen, u.å). Genom Friluftsförbundet har även förskolor uppkommit exempelvis ur och skurförskolor som har stark utomhuspedagogisk verksamhet.

Utomhuspedagogik, eller undervisning utomhus, bygger ofta på att främja inflytande och delaktighet, reflektion och kreativt skapande hos barnen. På Friluftsförbundets hemsida står:

”Utomhus skapas, genom ett upplevelsebaserat lärande där alla sinnen aktiveras, ett lugnare lärmiljö än inomhus. Vi inte bara ser och hör utan smakar, luktar, känner och berör. Kunskaperna går in via hela kroppen och blir mer bestående och hållbara.”

Fortsättningsvis skrivs det att barn som tidigt får en relation till naturen bygger upp en respekt och omtanke för natur, djur och klimat som sedan följer med livet ut (Friluftsförbundet, u.å). Lärande utomhus bygger på ett aktivt lärande där elevernas egna upplevelser, upptäckter och sinnesintryck är i fokus. Detta gör att de blir mer engagerade och kommer lättare ihåg vad de lärt sig i skolan, då kunskapen genom utomhusvistelsen förankras i verkligheten (Naturskolan; u.å).

2.1.1 Stadens utemiljö

Idag bor ca nittio procent av den svenska befolkningen i tätort. Stadens utemiljö är därför central för att uppleva natur och väcka förståelse för ekologisk hållbar utveckling. Den kan användas som en pedagogisk resurs bland vuxna och barn och kan, om den värnas, utgöra basen för ett framväxande intresse för utomhuspedagogik, även för de traditionella skolkunskaperna. Stadens natur, till skillnad från traditionella rekreationsanläggningar och friluftsområden som absolut på sitt sätt är viktiga, finns ganska nära och har stor betydelse för rekreation i vardagen. (Liedberg et al. 2010, 260).

2.2 Skolträdgårdar historiskt och idag

Historiskt har skolor ofta varit en källa för barn att odla och få kunskaper genom odling. Däremot finns en del skillnader nu från då.

”De senaste åren har det skrivits allt mer om skolträdgårdar. Asfaltstyngda skolgårdar omvandlas till grönskande platser där elever och lärare odlar tillsammans som en del i undervisningen. Ibland framställs det som en ny trend, men det stämmer inte. Tittar man bakåt i tiden är det snarare asfaltnormen som är den ”nya” trenden.” (Naturskyddsföreningen u.å.)

Att ha odling och trädgårdar i skolan dateras bak till början på artonhundratalet, då även grundskolan upprättades i Sverige. Under samma tid började idéer av statlig utbildning för alla svenska barn ta form (Åkerblom 2004, 230). Under denna period var skolträdgårdar ofta på plats i de första folkskolorna för att elever och lärare skulle kunna ägna sig åt trädgårdsskötsel som skolämne. Under mitten på 1800-talet fastslogs att ett lämpligt jordland skulle finnas tillgänglig för folkskollärare, för att kunna undervisa i trädplantering och trädgårdsskötsel. Detta gjorde att skolträdgårdar blev ännu vanligare. Förhoppningen var då att trädgårdarna skulle användas för att eleverna skulle lära sig om att odla frukt och grönsaker för att barnen sedan även skulle lära deras föräldrar. I längden skulle detta förbättra Sveriges självförsörjning. Trädgårdarna var även ofta ämnade för eleverna att få kontakt med naturen och ägna sig åt fysisk aktivitet, vilket även kan kännas igen i dagens utomhusundervisning. Däremot uppstod några kritiska tankar från föräldrarna kring barnens roll i skolodlingarna. Då ofta läraren bodde på skolan och hade väldigt låg lön hade de vanligtvis ett eget trädgårdsland intill sin tjänstebostad, som då på ett sätt blev en del av skolgården, involverades barnen ofta i denna som en del av utbildningen. Kritiken riktades då mot att barnen inte skulle utnyttjas som arbetskraft i lärarens odlingar vilket ledde till att lärarens jordland separerades från barnets odlingar, i och med det skapades de första riktiga skolträdgårdarna. (Naturskyddsföreningen, u.å.) Under 1900-talet gick tankarna vidare in i en del nationalistiska strömningar, då med intentionen att trädgårdarna skulle väcka elevernas kärlek till naturen och fosterlandet (Ibid.,; Halldén 2009, 11-16).

Efter det har skolträdgårdar och tankar om skolträdgårdar vuxit och sjunkit. Under 1900-talet var skolträdgårdar och undervisning i odling som mest populärt och utbrett, då hade ca fyra av tio folkskolor i Sverige trädgårdar. Efter det minskade intresset av olika anledningar. En

anledning var effektiviseringen med ny teknik inom jordbruket, som gjorde att man kunde förse människor med mat till rimliga priser, men även på grund av att odling blev omodernt. På grund av att allt gick att köpa i moderna butiker och att skolträdgårdar inte längre ansågs nödvändigt, började dessa försvinna från Sveriges skolor. Idag ser det ut att vara på uppgång igen. Idag handlar tankarna mer om en önskan att återföra barn till naturen då en ökning har skett av personer inte längre vet hur man odlar, men även på grund av de påvisade fördelarna med utomhuspedagogik (Naturskyddsföreningen, u.å.).

3. Teoretiska och analytiska perspektiv

3.1 Alienation till naturen och effekterna på vår miljö

Att vi har separerats från naturen i vårt moderna industrisamhälle har ett brett forskningsunderlag och har varit föremål för mycket diskussion, bland annat Evernden (1993) som pratar om hur vi distanserat oss från naturen. Vi har genom urbanisering och effektivisering skapat en värld där vi har tappat koppling till många av våra basala nödvändigheter och där framtagningen av dessa skadar vår miljö. Vinsten som uppstått har bidragit till mycket som vi har användning av i vårt samhälle idag, men denna ökade produktivitet har i flera fall visat sig även vara kortsiktig och i längden i stället fått negativa konsekvenser för vår miljö, klimat och vårt välmående. (Rosengren 2010, 275). Om vi exempelvis ser till jordbruket och vår matproduktion har vi under de senaste två, tre generationerna skapat ett industribaserat jordbrukssystem som ger oss mer mat per person och arbetare än någonsin, men som även orsakar stor förstörelse för bland annat biodiversiteten, vattenföroreningar och för människans hälsa (Pretty 2002, xii).

Idag är vi i allt större utsträckning medvetna om de följder som vårt sätt att leva i det moderna samhället innebär men trots det är det få som faktiskt skulle vara beredda att överge det för andra sätt att organisera sin tillvaro. Detta kan givetvis bero på flera saker vilket Kari Marie Norgaard diskuterar i sin bok *Living in denial climate change, emotions, and everyday life* (2011), däremot kommer jag inte gå in alltför mycket i det i denna uppsats. För att inte förstöra förutsättningarna för de barn som ska leva i denna värld i framtiden så kanske vi ändå måste försöka skapa positiva exempel som kan ligga till grund för att kunna lösa de problem som vi kan ana väntar runt hörnet. I det finns en vikt av att inte förblindas av en tro på vår egen överlägsenhet, utan inse att vår värld, där uppfattningar om utvecklingens

betydelse är så central, har kulturella rötter och är en produkt av bestämda historiska omständigheter (Rosengren 2010, 275).

3.2 Fenomenologi och upplevelsebaserad inläring

”Fenomenologi är en filosofisk inriktning som grundar sig på betydelsen av perception, det vill säga hur man erfarenhetsmässigt uppfattar tillvaron” (Rosengren 2010, 279)

Inom fenomenologin utmärks en filosofi att människan med sina sinnen upplever sin omgivning, där tanke och materia är nära förenade och förutsätter varandra (Ibid., 72).

John Dewey är en av de mest inflytelserika pedagogiska filosoferna inom dagens pedagogik, som även förhåller sig till fenomenologin, och vars filosofi bland annat handlar om att människor lär sig genom praktiska tillvägagångssätt och genom erfarenheter (1938). Detta speglas även i Thomas Beery och Kari Anne Jørgensens forskning (2018, 13–25) där de skriver om vikten utbildning har för att öka medvetenhet i biodiversitet och andra former av miljöidéer hos barn, specifikt genom barndomens vilda lek och fria utforskning. Mycket som utomhuspedagogiken också pekar på, handlar det om att lära genom sinnesintryck och fantasifull lek. De beskriver en ”extinction of experience” som syftar på att en sensorisk minskning har skett i vårt moderna levnadssätt genom dels passiv konsumtion av teknologi och utbildningsmiljöer inomhus, vilket verkar bidra till en mänsklig bortkoppling från naturen, precis som även Soga och J. Gaston argumenterar för i sin forskning (2016). Ett problematiskt resultat, skriver de, är minskningen av erfarenheter och möjligheter som barn har med direkt sensorisk interaktion med naturen, där barn genom sin egen agens kan skapa fysiska kopplingar till de biotiska och abiotiska variationerna i naturen. Med en växande urbanisering som ofta är kopplad till omfattande förstörelse av habitat är den globala förlusten av biodiversitet en följd av en minskning av mänsklig upplevelse av biodiversitet. De förslår att en regelbunden tillgång till natur i barndomen kan bidra till att konfrontera den stora utmaning vi står inför idag ifråga om utrotningen av många av världens arter. Vikten ligger då i att låta barn utforska naturen för att på så sätt kunna bygga en personlig och meningsfull koppling till den naturliga världen. ”Embodied experiences of biodiversity” tar hänsyn till hur den fysiska rörelsen och sinnenas aktivering som barns utomhusutforskande ofta innefattar, kan användas för att förkroppsliga upplevelser, för att stimulera nyfikenhet, utforskande och i detta fall förståelse för biologisk mångfald exempelvis genom att känna

regnet på huden, dofta på blommorna, höra sullet av bin osv. Bättre naturerfarenheter kan tjäna barns utveckling och samtidigt tjäna den kollektiva hänsynen till miljön.

3.2.1 Informellt lärande och bundenhet till platsen

Liknande tankar om upplevelsebaserat lärande finns i Mats Lieberg, Suzanne de Laval och Petter Åkerblom bok *Den lärande staden* (2010), där de som redaktörer skriver i inledning av boken om stadsutveckling och vad som ingår i att leva i en stad, bland annat att lära sig hantera fysiska, sociala och kulturella förändringar. Det som slog mitt intresse som relevant för min uppsats är däremot teorierna om mötet mellan plats och lärande som de skriver om. Informellt lärande tas utanför skolans värld och handlar om resultatet av människans motoriska, kognitiva och psykologiska erfarenheter. Informellt lärande är något som sker i periferin, alltså när vi håller på med något annat. Det knyter an till identitetsbildning och meningsskapande och de menar på att staden då som fysisk, meningsfull och kulturell företeelse, erbjuder ett sådant informellt lärande (Ibid., 19–20). De Laval lyfter vikten av pedagogiska hjälpmedel för att hjälpa både vuxna och barn att bli förtrogna sin närmiljö, att ha ord och begrepp för att beskriva sin stad gör det också möjligt att formulera önskingar om hur staden utvecklas. (Ibid., 28) Åkerblom menar att lärande är så mycket mer än skolkunskaper och en stor del av vårt lärande baseras på upplevelser i våra vanliga vardagssituationer (Ibid., 46).

3.3 Klimatkommunikation

Hur vi pratar med varandra om klimatförändringar och vad som får oss att processa den information vi får bland annat från skolan, från nyheterna, från våra umgängeskretsar och så vidare anser jag relevant för min undersökning. Hur vi kan prata med barn om klimatförändringar och om vi bör prata med barn om klimatförändringar. Kari Marie Norgaard diskuterar detta (2011). När vi människor möts och pratar utbyts information och idéer, både för mänskliga kontakter, men också för att bygga ett samhälle. Detta öppnar upp en plats för att skapa en kollektiv verklighet och mening eller engagera sociologiskt fantasiskapande. Genom samtal kan människor förstå sina förhållande till en större värld, men också förmörka de relationerna genom sociala normer. Inom exempelvis en skolmiljö kan det vara svårt för lärare att hitta en bra balans mellan att lära ut klimat och miljöförändringar till sina elever, men också undvika att göra eleverna överväldigade eller rädda (Ibid. 98). Genom Norgaards undersökning där hon pratade med pedagoger och lärare fick

hon bland annat svar att lärare dels pratar med elever om klimatförändringar på ett sätt som även inspirerar till en möjlighet av positiv förändring. Hon fick också svar av en lärare som hade börjat trappa ner på prat om miljöförstöring då hon kände att hon tog bort naturen från barnen (Ibid. 1902). Även Fredrik Sjöberg nämner detta i sin artikel ”mångfaldens analfabeter” (2001) som diskuterar att den natur vi pratar om i skolan syftar på en natur som är obegriplig och gåtfull, vilket även då gör den skrämmande. Han argumenterar för att om man bygger en miljömedvetenhet på oro, rädsla och dåligt samvete skapas en ohållbar relation till naturen, som ofta inte leder någonstans. Till skillnad från tidigare generationer som fick sitt naturintresse från att känna igen naturen och ha kunskap om de arter och växter som finns. Då barn i stor del idag bor i städer och går i skolan är denna kunskap viktigare än någonsin. (Sjöberg, 2001)

4. Metod

Metoden som används i uppsatsen är till störst del kvalitativ. Jag har besökt tre stadsodlingar som bjuder in förskolor till deras verksamhet, samt en trädgård utanför stadsmiljö som även bjuder in förskolor från Malmö stad. Jag har använt mig av semistrukturerade intervjuer för att låta informanterna berätta vad de själva anser vara viktigt och relevant samtidigt som jag ställer frågor jag själv kan koppla tillbaka till min undersökning (Bryman 2016, 468). Jag har intervjuat ansvariga för respektive projekt och även gjort observationer på plats. Jag var aldrig där när några förskolegrupper var på plats och har därför inte sett projekten i gång. Men när jag pratat med dem som driver trädgårdarna eller projekten har de berättat vad de brukar göra och hur ett besök brukar gå till, de har även då visat mig trädgården och platsen de brukar vistas på.

Mitt fokus har varit på att se hur skolträdgårdar och utomhuspedagogik har formats sedan det introducerades tills idag, varför man väljer att använda sig av utomhuspedagogik och/eller skolträdgårdar i pedagogiken samt hur och om barn som går i skola i städer har möjlighet att ta del av skolträdgårdar och utomhuspedagogik, i detta fall utanför själva skolgården/skolbyggnaden. Jag har därför kontaktat just stadsodlingar eller odlingar i staden eller i närheten av staden som då bjuder in förskolor från, i detta fall, Malmö stad. Genom intervjuer har jag kunnat prata med personer som möter barn och pedagoger, allt från någon gång i veckan till varje dag. Jag har kunnat ställa frågor om projektet, hur barnen upplever

besöken, hur pedagogerna upplever besöken, hur det fungerar i praktiken, vad de själva har för bakgrund av exempelvis odling eller pedagogik.

4.1 Intervjuerna

De semistrukturerade intervjuerna hölls alltid på plats, oftast på en offentlig plats, då de flesta trädgårdarna och odlingarna låg mitt i staden. Detta resulterade ibland i att distraktioner dök upp exempelvis att personer kom och använde platsen eller personer var nyfikna på vad vi gjorde och pratade om, detta ansåg jag däremot inte ta något från intervjuerna då jag fick en inblick i hur platserna normalt fungerar. Eftersom jag gjorde intervjuerna på plats kunde jag även prata i direkt kontakt med informanterna. Ett annat resultat av att ha intervjuerna på plats var att flera av intervjuerna blev så kallade rörliga intervjuer, alltså att informanterna blir intervjuade samtidigt som de rör sig runt i området och i sin miljö (Bryman 2016, 477). Detta var inte som var planerat men som föll sig väldigt naturligt på plats, då informanterna kunde visa mig runt i trädgårdsområdet, visa odlingarna, vart de brukar vara och vilka aktiviteter de hade med barnen och kunde samtidigt prata om det som dök upp spontant under visningen.

4.2 Urval

Alla odlingar jag har besökt ligger i Skåne, varav tre i Malmö och en i Torup. Urvalet skedde på så sätt att jag kontaktade de stadsodlingar jag hittade runtom i Skåne som bjöd in förskolor till sina odlingar, och de som svarade att de var intresserade av att delta fick vara med. Jag valde att hålla mig till odling nära och kring Malmö stad, till stor del för att själv kunna besöka odlingarna för observationer. Jag valde att besöka stadsodlingar/odlingar i stället för förskolor/skolor just på grund av intresset och nyfikenheten att se på vad det finns för olika vägar för barn att få uppleva naturen och odlingar, speciellt då i städer.

4.3 Etiska överväganden

Jag har övervägt ett antal etiska ståndpunkter under samlandet av mitt material. Alla informanter blev informerade innan intervjun om att materialet skulle användas till en uppsats på Lunds universitet, att de fick hoppa av studien när de ville. Jag frågade alla informanter om deras godkännande dels för att de skulle vara med i uppsatsen men också att jag fick spela in, innan jag satte i gång intervjun. Trots att jag skriver om stadsodling för barn valde jag att endast intervjua vuxna personer som ansvarar för de utvalda projekten och som arbetar nära

barnen under besöken. Detta för att komma ifrån de etiska problemen som kan uppkomma i samband med intervjuer med barn, men även för att få ett vuxet perspektiv om projekten i sig. Jag frågade även informanterna om både de som personer och platsen de arbetade på skulle vara anonym, och jag fick godkännande från alla informanter att jag fick använda deras riktiga namn och platser i min uppsats. Bilderna som används i min uppsats har jag tagit själv, förutom en bild som är tagen från Google Maps på en plats i Malmö.

5. Material/Empiri

Jag kommer här lista materialet jag har samlat. Både genom tabeller på informanter och platser (Tabell 1) men också genom bilder på platserna jag besökt. Jag kommer även ge en kort introduktion till de olika platserna. Alla platser bjuder in förskolor till sin trädgård men i olika grad och olika antal gånger i veckan.

Tabell 1. Översikt av det empiriska materialet.

Informant	Plats	Uppstartsår	Arbetsroll	Stad	Finansiering	Bakgrund
Heather	Guldängen	2017	Odlingsansvarig	Malmö	Arvsfonder, medborgarinitiativ, kommunens mark	Trädgårdsingenjör
Magdalena	Bokträdgården	2020	Besöksansvarig	Torup	Förskole förvaltningen hyr platsen från stadsbostäder. Genom malmöstad kan man besöka platsen	Pedagog, utomhuspedagogik
Cornelia	Botildenborg	Oklart, men började arbeta 2020, minst 3 år tillbaka	Ansvarig för skolbesöken	Malmö	Sparbankstiftelsen Skåne.	Agroekolog, Hortonom, Jobbat mycket med social odling i Skottland
Johan	Naturmolnet	2020	Projektansvarig	Malmö	Malmö stad, EU, egenfinansiering, fastighets – och gatukontoret	Trädgårdsingenjör/ Landskapsarkitekt
Ylva-Li	Naturmolnet	2020	Projektansvarig	Malmö	Malmö stad, EU, egenfinansiering, fastighets – och gatukontoret	Biolog/Trädgårdsingenjör, inriktning odling

5.1 Platser

5.1.1 Guldängen

Det första stället jag besökte och där jag hade min första intervju var på Guldängen (Figur 1). Guldängen är ett projekt med fokus på bygglek och som har ett komplement av odling. Det ligger centralt i Malmö, i ett område med flertal förskolor och skolor. Guldängen är en del av den ideella föreningen Växtväcket, tillsammans med naturmolnet, som är ytterligare en stadsodling i Malmö. På onsdagar får de besök av en fritidsgrupp och på torsdagar kommer en förskola. De har även bokningsbara dagar där det ofta är förskolor som bokar in sig, då dessa har lite flexiblare dagar än på grundskolan. Vissa skolor kommer bara enstaka gånger och andra kommer på återkommande besök. På onsdagskvällar har även platsen familjeodlingar där barn och föräldrar lagar mat ihop, ofta av det som skördas på platsen. Odlingen är på kommunens mark och deras finansiering kommer från arvsfonder och medborgarinitiativ.

Barnen som kommer är både förskolebarn, men de har även provat att ha skolklasser där exempelvis under sina hemkunskapslektioner, för att kunna implementera odlingen mer i grundskolan. När vi gick igenom området visades jag de olika delarna av odlingen och platsen. Området är indelat i olika delar. De har ett växthus centralt på området (Figur 2) där mycket tomat odlades. Det finns ett område som är fokuserat på skogsträdgårdsodling där det odlades en del örter och bär, det finns en takodling som är en mer skyddad plats där det också finns bikupor. Häxans trädgård som är ett område menat för medicinal- och läkeväxter (Figur 3), en sinneslabyrint där mycket odlades som smakade och doftade gott (Figur 6),

Figur 1. Bild från ena ingången av Guldängen

Figur 2. Bild på Växthus och en del av odlingsområdet.

familjeodlingen har en egen plats och grillplatsen står centralt på området (Figur 4). Komposten hade även fått en hedersplats på området precis vid ingången (Figur 5). Aktiviteterna för barnen på odlingen var säsongsbaserat, på våren planterades fröer, det förbereddes mycket, gjorde skyltar, smakade på det perenna eller göra te av örter som hittats. På sommaren handlade det mycket om att vattna och smaka sig fram på det som växte. Hösten var skördetid. De försökte ta tillvara så mycket som möjligt på det som odlats och skördats. Det är inte alltid samma barngrupp som planterar och sedan skördar exempelvis potatisen, men då brukar de förklara för barnen att potatisen de ska äta kommer från denna bädden.

Figur 3. Häxans trädgård

Figur 4. Grillplats med del av skogsträdgården i bakgrunden

Figur 5. Andra ingången med kompost på bägge sidor.

Figur 6. Sinneslabyrinten.

5.1.2 Bokträdgården

Det andra stället jag besökte var Bokträdgården i Torup. Det ligger lite utanför Malmö och det behövdes bussar för att ta förskolebarn från Malmö innerstad ut till trädgården. Här var fokus snarare utomhuspedagogik, och trots att odlingskragar, fruktträd och bärbuskar fanns så var inte odlingen fokus med projektet utan snarare en helhet av utforskning, lek och en mer utbredd holistisk utomhuspedagogisk tanke. De tar besök året runt, varje dag, och det är ca 20 barn som kommer per besök. Sammanlagt kommer då tusentals barn till trädgården om året.

Barnen brukar vara där 4–5 timmar. Vissa förskolor kommer tillbaka flera gånger och vissa kommer bara en gång. Malmö stad och förskoleförvaltningen äger fyra bussar som kör ut barn till trädgården och det är gratis för förskolor att åka dit. Det är även endast Malmö stad som får använda bussarna och de är endast till för förskolor. När man kom in på gården möttes man direkt av aktivitet och skapande (Figur 7).

Platsen var indelade i flera olika "rum" där barnen kunde leka och

utforska. Alla områden och aktiviteter på området var till för att skapa, lära och upptäcka. Där fanns ett område för bygg och konstruktion, ett där barnen kunde leka med matlagning (Figur 8), en ateljé inne i ett växthus där barnen fick måla (Figur 9), en magisk tunnel där barnen

Figur 7. Bild från bokträdgården

Figur 8. Bild från en del av bokträdgården, matlagningsrum

förvandlades till fåglar när de flög igenom (Figur 10), en eldstad där de kunde samlas och laga mat (Figur 11), bikupor, insektshotell, musiklek där barnen skulle göra ljud i cymbalen för att göra musikfiguren glad (Figur 12). Solrosor och olika växter som växte där var viktiga för den biologiska mångfalden och barnen fick vara med och odla om de ville.

Figur 9. Ateljén

Figur 10. Magiska tunneln

Figur 11. Eldstaden

Figur 12. Musikfiguren, musiklek

5.1.3 Botildenborg

Det tredje stället jag besökte var Botildenborg. Det är en stadsodling som ligger i centrala Malmö och har, utöver kommersiell odling, även flertal olika sociala projekt med olika föreningar eller direkt med Malmö stad. Ett av dessa projekt är då att bjuda in förskolor till deras trädgård under en dag. Det är de äldsta förskolebarnen som oftast kommer, alltså 4–5/6 åringar, men ibland kommer även yngre barn. Barnen brukar vara där i ca fyra timmar. Ofta är det förskolor i området som får komma till odlingen då de vill jobba mycket med det lokala. Tidigare var det en person från förskoleförvaltningen som valde ut de förskolor i området som ansågs behöva området mest, alltså det kunde vara förskolor som inte hade någon grönyta alls på gården eller att gården var väldigt liten. Alla förskolor i Malmö stad får lådcyklar som förskolorna ofta kommer med. Det är ca 14 barn och två pedagoger som kommer och detta året kom det ca en grupp i veckan. Just nu börjar projektet i mars och slutar i oktober/början på november. De hade gärna haft besök oftare och hela året men bidraget räcker inte för hela året. Odlingen gjordes för det mesta i pallkragar (Figur 13) och på området fanns även lekaktiviteter för barnen (Figur 14). Även här var aktiviteterna med barnen säsongsbaserade. På våren kunde barnen smaka på Microgreens exempelvis solrosskott, göra nässelsoppa. På hösten och sommaren lagar

Figur 13. Botildenborg skolträdgård / sociala odling

Figur 14. Koja i trädgården.

de mycket mat, då barnen får hjälpa till att hacka och laga maten vid området där elden är (Figur 15). Även sådant som kan tänkas väldigt simpelt som att hjälpa till att kratta, leta efter grejer under stenar eller gå en runda i trädgården bidrar till de upplevelser barnen får i trädgården. Trädgården sköts inte lika väl om hand om på grund av att fokuset ligger på den kommersiella odlingen, så inte lika mycket skördas som de hade velat. Men den maten som odlas blir antingen uppäten i de olika projekten, besökare kan ta med sig grönsaker hem eller att pedagoger tar med sig det till förskolan.

Figur 15. Eldstaden

5.1.4 Naturmolnet

Det fjärde och sista stället jag besökte var Naturmolnet (Figur 17) som tillsammans med Guldgången är en del av Växtvärket. Det var snäppet mindre än Guldängen och ligger mitt i ett bostadsområde, där det även ligger mycket förskolor och skolor omkring. Naturmolnets huvudfokus är gemenskapsodling och de har flera andra projekt utöver odlingen med förskolor och skolor. De barnen som kommer på besök är förskolebarn och fritids barn. De har två förskolor och två fritids som permanent brukar komma till platsen. Besöken brukar vara i ungefär en timme och just nu är det endast

Maps Data: Bildinsamling 2017. ©2022, Google. Sverige

Figur 16. Bild på plats innan naturmolnet.

Figur 17. Bild på plats i nutid.

förbokade grupper som kommer. Platsen är däremot öppen för att användas även när ansvariga inte är på plats. På torsdagar har de även drop in. Naturmolnet är en del av projekt Sofielund 2030 som handlar mycket om trygghets- och granskapsskapande i området. Platsen har stått övergiven eller varit parkering i ca 25 år, (Figur 16), och blivit en otryggplats med bland annat droghandel och nedskräpning. De hade då fått i uppdrag från Malmö stad och BID Malmö att aktivera ytan. Malmö stad finansierar ungefär hälften, sedan kommer mycket av finansieringen från EU, egenfinansiering och fastighets – och gatukontoret. Naturmolnet är på privat mark och ägs då av en fastighetsägare som tillåter dem att aktivera ytan. Samtidigt ser fastighetsägarna fördelen med att ha projektet då det skapar sådan trygghet och grönt område för de som bor runtomkring, vilket bidrar till att fler vill bo i området. Då det är olika åldrar på barnen som kommer behöver de anpassa aktiviteterna efter ålder, men odlingen gör de med alla barnen (Figur 18). Skötsel och plantering av exempelvis vårlökar är en av aktiviteterna de brukar göra med barnen,

utöver att laga mat av det som odlas. Det som planteras på området är grönsaker, örter och svartkol. De har även väggar som är avsedda för plantering där det odlas lök. Av det som odlas lagas det mat med barnen. De har exempelvis gjort soppa, örtsalt, iste och vanligt te med olika örter, äppelpaj och fyllda knyten med odlat från köksträdgården. Platsen har även områden som öppnar för lek och nyfikenhet, bland annat målade stenar bland odlingarna, vattenlekstation (Figur 19) och möjlighet för barnen att bygga hinderbana. Platsen används

Figur 18. Del av odlingsområdet

Figur 19. Vattenlek

även för mer än enbart odling. Den används även för folk i närområdet att uttrycka sig genom konst, det är som en grön mötesplats.

6. Resultat

6.1 En skolträdgård utanför skolgården

“Alltså det här är ju inte egentligen en skolträdgård för den är inte knuten till en specifik skola. Men det fungerar ju nästan som en skolträdgård eftersom det blir en förlängning av skolans område. Som jag sa tidigare är det ju totalt omgärdat av förskolor, bara här har vi en skola, och en skola där. Bara 50 meter bort har vi två skolor, så det blir ju en förlängning av deras skolgård egentligen. Framför allt när vi har bokade besök, vi är uppe i 100 barn i veckan som vi tar emot. Förra året hade vi 150 med liksom naturpedagogiskt innehåll. Vi aktiverar ytan på det sättet via barnen, och till exempel vissa skolors innegård, vi kan nästan kika in, men de är ju till 90% asfalt.”

Så här börjar min intervju med Johan och Ylva-Li på Naturmolnet. Som nämnt tidigare i texten så har historiskt sett skolträdgårdar varit anknutna i direkt kontakt till skolan. Idag finns det inte många skolor kvar som har trädgårdar, speciellt i städer. Fördelen med stadsodlingar i stället för traditionella skolträdgårdar är att fler barn från olika skolor och platser har tillgång till odlingen. I stället för att endast barnen på en specifik skola får använda och odla i trädgården, så är trädgården till användning för barn från flera olika skolor, men även barn och familjer som bor i området. Det är alltså många fler barn som har möjlighet att använda sig av och uppleva trädgården. Nackdelen att inte ha trädgården på skolans mark är givetvis att vissa barn och förskolor som besöker platsen bara kan göra besök enstaka gånger, eller att det går lång tid mellan besöken. Heather på Guldängen förklarar:

”Om man jämför exempelvis den här platsen med en skolträdgård, som när jag pluggade var min målbild, jag tänkte ’jag vill jobba i en skolträdgård, det hade varit drömmen’, är det väldigt ovanligt och det är svårt att hitta skolor som har skolträdgårdar och satsar på det, att det ens skulle finnas utrymme för en odlingspedagog. Men hade jag haft en skolträdgård är ju eleverna med kontinuerligt, och det är samma elever som får ta del av trädgården i alla dess skepnader, här får barnen titta in i korta stunder. Men det är ju tusen gånger bättre än att inte ha kontakt med en trädgård.”

Fördelen med att ha trädgården centralt i staden är även att människor som bor i området eller går förbi kan bli nyfikna på platsen och ta del av den. Heather fortsätter

”Många av de som kommer, även om de inte har bokade besök, kan komma hit på en liten lekstund. Det var något fritids som var här för en vecka sedan, där pedagogen hade koll och började plocka fröer att ta med tillbaka till förskolan, och sa 'det här ska vi göra någonting av'”

Detta var någonting som var gemensamt för alla odlingar och togs upp i alla mina intervjuer. När förskolan hade varit på besök, var det ofta så att de fick med sig en stickling, lite fröer eller grönsaker med sig tillbaka till förskolan. Förhoppningen hos flera informanter vara att pedagogerna skulle bli inspirerade av besöken och möjligtvis försöka implementera det i skolan på något sätt. Antingen plantera sticklingarna, plantera fröna i pallkragar om det fanns på skolgården. Magdalena berättade att pedagoger som kommit på återkommande besök berättat att de exempelvis ändrat utemiljö, börjat odla mer eller att vissa hade skaffat odlingslådor på förskolan. Detta skulle möjligtvis även hjälpa barnen att knyta an mer till upplevelsen och platsen, när man tar exempelvis ett frö från odlingen tillbaka till skolan och barnet får se det fröet och då tänka tillbaka på odlingen och vad man gjorde där. Även om barnet och förskolan bara kunde göra ett besök någon enstaka gång på odlingen, så kan man fortfarande ha någon kontakt från trädgårdsbesöket på förskolan.

6.2 Besöken, pedagogiken och hur man pratar med barnen om kunskapen

Det som var gemensamt med alla odlingar jag besökte var vikten av lek under besöken. Flera odlingar hade försökt implementera en organiserad och strukturerad plan vid besöken, men märkte att det var svårt när barnen var så små. De flesta hade ofta ett mål med dagen, vare sig det var kratta löv, odla en lök eller bara leta maskar, men det var ingenting som var satt i sten om inte barnen ville göra sådant. Det viktiga ansåg alla var att besöket skulle vara lekfullt och stödja barnens egen vilja att upptäcka. Odlingen har en stor pedagogisk vikt i besöket men det ska inte bli så att man bara arbetar och odlar. När de är så pass unga är det inte alltid man kan få barn att sitta och lyssna så länge utan det handlar mer om att upptäcka. Hos alla platserna jag besökte, trots att de hade olika rutiner och olika projekt, var aktiviteterna snarlika. Nästan alla platser hade en eldstad eller grill där de kunde elda med barnen, vilket var väldigt uppskattat på alla platser, både av barnen och pedagogerna. Där kunde man laga mat från det

som hade skördats, och många såg elden i sig som en ny erfarenhet många barn inte hade upplevt tidigare. Magdalena påpekade detta under vår intervju

”När man tänker på läran för hållbar utveckling så fokuserar vi ganska ofta på den ekologiska dimensionen, men här är det också mycket socialt. Att vi sitter tillsammans, upplever, en positiv upplevelse. Du vet det är svårt att beskriva med ord när man ser barnens blickar när de ser riktig eld. De sitter som förtrollade och ögonen är stora och nyfikna och bara `wow! `”.

Från intervjun på Botildenborg fick jag berättat

”De tar alltid med sig mat, men vi lagar också alltid mat. Vi har en muurikka, en sådan stekhäll, och då tänder vi eld. Det handlar också om att de får lära sig att tända elden, alltså de tänder ju inte elden, vi vuxna gör ju det, men barnen är ändå en del av det. De visar inte alltid uppskattning när vi gör det på plats men de berättar för sina föräldrar sedan, det här att tända eld och vara med och laga maten är alltid jättekul.”

Kroppslig rörelse är ännu en aspekt som var tydlig på alla platser. Odlingarna var en plats där barn kunde få röra sig på ett annat sätt, i en annan miljö. I olika terrängar och med olika material. Cornelia berättar:

” Det handlar till stor del också om att de bara ska få lov att vara i en annan miljö och röra sig på ett annat sätt. Det är så mycket kontroll på förskolan, det är mycket asfalt och här är det mycket friare. Det kom hit någon från malmöstads förskole förvaltning igen och sa att de kan öva på så mycket annan motorik här, de kan röra sig och balansera, just att få den friheten är jätteskönt. Att röra sig på en stor yta.”

Utöver rörelsen har tanken att barnen ska lära sig genom sina sinnen en stor plats i besöken. Att man ska kunna smaka, dofta och känna sig igenom trädgården. Guldängen hade exempelvis en sinneslabyrint barnen fick gå igenom, de flesta odlade mycket bärbuskar och sådant som både smakade och luktade gott. Magdalena berättade att när de satt vid elden, fick barnen smaka på olika saker som skördats från trädgården och hur hon hjälper barnen att våga smaka och uppleva nya smaker.

”Här gjorde vi idag vinbärssaft. Tankar om att barnen ska uppleva bokträdgården med alla sinnen, handlar jättemycket om att smaka. På sommaren finns jättemånga bär och växter, så vi

brukar ha en smakrunda. Men som idag så hade vi frusna vinbär från bokträdgården och det kan vara en smak som barnen har lite svårt att relatera till, då den kan vara ganska sur, så jag frågade `är det någon som gillar surt godis?` och då sa de `ja! ja!`. Man får på något sätt hitta kopplingar, samma sak när jag ger fänkål, då relaterar de till lakritssmak och då blir det ofta så att vissa barn vågar mer.”

Jag märkte under besöken att det inte var några informanter som berättade att de brukade prata med barnen om klimatförändringar i sig. Givetvis präglas besöken som barnen gör av de ansvarigas egna intentioner, men det var fullt fokus på att barnen bara skulle få uppleva och skapa sina egna kopplingar till naturen. Magdalena pratade om detta när jag ställde frågan om vad hon anser skulle krävas för att skapa fler sådana platser:

”Ja, jag tror inte vi pratar om stora kostnader. För att om man också tänker på hur mycket vi påverkar barnens framtid, du vet, man brukar säga att man inte kan älska något eller någon om man inte känner den. Om barnen växer upp i städer och kanske aldrig är ute i naturen och bara får en bild av naturkatastrofer och hemska grejer som händer ute i naturen. Då är det svårt att ha kärleken till naturen, och då tänker jag att genom upplevelse såsom att hålla en mask i handen eller snäcka och smaka på fänkål eller uppleva elden, då kan något verkligen hända med oss. Det är minnen man kan bära men också ta vidare i samhället. Man kan sprida den glädjen, kanske berätta för sina föräldrar att spindlar och bina de är inte farliga, man ska inte döda dem eller att man själv börjar odla.”

Lite senare i intervjun pratar hon även om hur vi ska prata med barn om klimatförändringar och om vi ska göra det.

”Du vet när vi pratade om utomhuspedagogik, det är ju upplevelser men också samtidigt reflektion, `det var så roligt här att jag vill komma tillbaka`. Jag menar sådana berättelser behöver vi. Jag tycker det är väldigt viktigt att prata om skräp och miljöförändringar, men det är inte våra barn som gjorde dessa ändringar, man ska inte lägga skulden på dem. Jag var också på det spåret. När jag jobbade på förskola sa jag `äh kolla plasten i trädet, vad ska vi göra? Vi måste ta av det och gå till återvinningsstationen` och då tänker jag, ja, men hur mycket tid har vi nu lagt på att prata om skräp i naturen i stället för att kolla på naturen. I stället för att verkligen se hur skönt och vackert och tänka på vad träden gör för oss, varför de finns. Det fanns inte tid, för nu ska vi plocka skräp. Det måste man vara jätteförsiktig med och verkligen hålla balans, jag menar man ska inte ta bort men man kan också skapa en inre bild hos barnen, för annars när de är ute i naturen så ser de bara skräp. Jag

hade en sådan barngrupp som bara plockade smågrejer `åh här var en liten plastbit, här är en liten pappersbit. ` Men de kunde inte slappna av med att vara och njuta av att vara ute i naturen.”

Det kan bli tungt för barn i den åldern att prata om klimatförändringar om det i stället blir att man får en negativ bild av naturen. Om man inte spenderar tid ute i naturen och bara bor i staden och det enda man lär sig i skolan och ser på nyheterna är hur farlig och katastrofal naturen är, är det svårt att få ett bra förhållningssätt till de klimatförändringar som sker, men också till naturen i sig. Fokuset är att låta barn skapa positiva upplevelser i naturen som de förhoppnings kan ta med sig i det vuxna livet.

6.3 Barns reaktioner, tidigare erfarenheter och upplevelser

Enligt mina informanter hade barnen som besökte odlingarna olika reaktioner till att vara på platsen. De hade olika erfarenheter av odling och utevistelse sedan tidigare och hade olika upplevelser av platsen. När jag frågade Heather om hon märkte att odling var nytt för många barn berättade hon:

”Det är väldigt blandat. De flestas erfarenhet är `det här gör jag hos min mormor och morfar`, att de berättar exempelvis; `ja men där mormor och morfar är, där finns det en trädgård` eller `där brukar vi plocka jordgubbar`, det är deras närhet till odling för det mesta. Sen är det jättemånga barn som aldrig har satt händerna i jorden, som tycker att det är äckligt, som tycker att man blir smutsig, som kan säga `åh! Vart ska jag tvätta mina händer nu?` så får man förklara `tvätta händerna när vi är klara, vi kommer ändå bli smutsiga`”

Hon fortsätter med att förklara att hon upplever att stadsbarn i generellt inte har så stor förståelse för vart mat kommer ifrån och är långt ifrån naturen. Hon drar upp flera exempel:

” Om de gräver i jorden och så ser de en mask så skriker de `En orm! En orm!. Det är ganska vanligt att man kommer i kontakt med maskar när det har regnat och så, men att de ändå inte har bekantat sig eller kommit så pass nära”

Hon fortsätter att berätta:

”under sommaren ser de en zucchiniplanta som är gul och så skriker dem `En banan! En banan! ` Vänta en sekund här, bananer växer inte så här. Trädgården, odlingen öppnar upp så

många möjligheter för att prata om vart kommer maten ifrån. Det är i alla fall min ingång, min ingång är att odla mat. Sen gör vi ju inte bara det, vi har massor med blommor och andra växter också, men att det är det som är närmast till barnen att förstå”

Detta märkte jag även av när jag pratade med de andra informanterna om hur de upplever att barnen reagerar eller upplever platsen när de kommer på besök genom förskolan. När jag pratade med Margareta på bokträdgården berättade hon:

”Då när det började 2017, förväntade jag mig att alla barn skulle hoppa av glädje, du vet `åh nu är vi ute i naturen` men jag märkte att det inte är alla som har sådan relation till naturen. Att vi växer i olika miljöer, och det kan vara en stor rädsla.”

Hon förklarar att detta bidrog till att hon skapade platsen med mycket kontraster och en blandning av stadsmiljö och natur.

”Jag måste berätta att det blev helt annorlunda när det kom rekvisita och det blev mer en miljö som på något sätt sammanflätar naturen med stadsmiljö. Barnen leker på helt annorlunda sätt. Du vet när det inte fanns någonting här när det började, bara naturen, då kunde det vara svårt för barnen att komma på hur de skulle leka”

Lite annorlunda var det på Naturmolnet när jag frågade om hur barnen upplevde platsen och reagerade på besöken. Det var dock stor skillnad på Naturmolnet och Bokträdgården. På Naturmolnet var det, som jag uppfattade det, en mer organiserad lek än på Bokträdgården. På Bokträdgården där det var det helt fritt för barnen att leka vart de ville på hela området och leka med vad de ville. På Bokträdgården var barnen där mellan kl. 9–14 och på Naturmolnet var besöken ungefär en timme långa och oftast hade de någon aktivitet samtidigt. Naturmolnet låg även mitt i staden som skulle kunna vara en miljö som är mer bekant för barnen att vistas i än att åka ut med buss till friluftsområde. Barnen som besökte Naturmolnet brukade ha fullt ös under besöken men att det var någon grupp ibland som kunde vara lite tveksam. Johan berättar:

”Det kan ju vara just i början, första gången, men jag tycker att det oftast inte är några konstigheter. De tar för sig.”

När jag frågade om odling var nytt för många av barnen fick jag svaret från Ylva-Li:

”Ja, för många är det nog första gången de ser en tulpanlök, ibland blir jag lite så `va men du vet väl att det är en tulpan?`, men det är vissa som inte vet vad en tulpan är.”

6.4 Kopplingen till platsen

Många informanter pratade om vikten av att ha en plats i staden där människor fick vara med och engagera sig. Många gånger i städer har man inget inflytande om platsen man bor på, mer än kanske genom sin hyres- eller bostadsrättsförening. Som nämnt i mitt teoriavsnitt, att ha en koppling till sin plats och en känsla att man kan vara med och påverka är positivt i flera bemärkelser. Det skapar en större gemenskap i det lokala området man bor i, människor kan få större vilja att komma ut och vistas och umgås utomhus i staden, sen har det varit flera av informanterna som berättat att de märker att personer tar mer hand om platsen om de har kopplingar och kontakt med den. Johan berättar följande när jag frågar om det är folk som kommer och vandaliserar eller om det tas hand om:

“Det är det som är intressant, och jag tror att det är många föräldrar till barn som har varit här, men ibland när jag cyklar förbi med mitt barn och inte har inte tid att stanna men ser att det ligger skräp, är det bortplockat när jag kommer tillbaka en timme senare. Det är förmodligen så att det är många som bor här i området som vill att det ska vara trevligt, snyggt och trevligt, så det är lite undercover. Det finns redan en grannskapsförening som tar hand om platsen”

Ylva-Li berättar också:

” Det är ofta så att de går förbi när de går hem från skolan med sina föräldrar och säger ”mamma där har jag planterat idag” och visar. Så det blir en väldigt tydlig koppling.”

Även under intervjun på Botildenberg dök detta ämne upp. När jag frågade om det är samma förskolegrupp som brukar komma eller om det är olika fick jag svaret att det oftast är samma grupp som kommer till platsen. Detta är givande på ett annat sätt då barnen får se säsongens förändringar genom året, men just kopplingen till platsen lyftes också:

”Det jättekul just när det är de lokala förskolorna, för då har de kommit förbi med sina föräldrar. Då får de en större förankring i sitt lokala område, `jag vet vart jag bor och jag vet

”Vart min förskola är och sen så vet de också vart Botildenborg är” så att de kan få ett större förhållande till sitt område.”

Heather berättade också

”Alltså vad som händer här under nattetid har vi ingen kontroll över. Det har ju hänt någon gång att vi har kommit hit och så har någon försökt bränna upp växthuset litegrann och lite sådana saker och det är ju tråkigt”

Hon fortsatte sedan:

”men jag skulle inte säga att det är fler saker som förstörs här än på andra lekplatser. Det finns ju andra lekplatser som kommunen bygger upp, snygga fina lekplatser, som ändå blir vandaliserade. Så jag skulle inte säga att det finns mer, större benägenhet här. Kanske tvärtom. När de ser att det är barnen själva som har skapat en plats så kanske de visar en annan hänsyn till det, och att det är många grannar som hjälper till att hålla ett öga och skydda platsen. När man är med och skapar platsen så är man ju också med och skyddar platsen.”

6.5 Kulturskillnader

Något som var väntat att presenteras under mina intervjuer var den mångkulturella aspekten av besöken hos odlingarna. Malmö är en mångkulturell stad och detta visar sig givetvis även i förskolorna. Barn från olika bakgrunder och kulturer kan även ha olika uppfattningar av natur och vistelse ute i natur. Detta gäller även pedagogerna och deras engagemang i besöken. Detta lyftes i bokträdgårdens intervju där Magdalena berättade:

”Du vet, om man inte har varit ute så mycket som ett barn eller kommer från ett land där naturen inte finns på samma sätt som här i Skandinavien då är det inte lätt faktiskt. De lär sig när de är här i Sverige.”

Magdalena berättade även om hur vissa var rädda för naturen och har olika syn på den. Hon berättade som exempel, om man kommer från ett land där malaria sprids genom myggor kan man bli rädd när man är ute i naturen här och det flyger runt myggor, trots att de inte är farliga här. Eller om man kommer från ett land där det är farligt i naturen och man inte vistas där så mycket. Här i Sverige ses ofta naturen som något fridfullt, som man åker till för att vila upp sig eller gå på promenader med familjen, men så är det inte överallt. Även när jag var på

Botildenborg uppmärksammades detta. Men då var fokus mer att genom lek i trädgården kunde barn från olika kulturer och bakgrunder leka ihop på ett annat sätt, trots att man kan inte ha språket med sig:

”Det blir på ett mer gemensamt sätt. Det finns inga leksaker, det är en annan slags lek där alla kan vara med. Nästan i varje grupp finns det barn som inte kan svenska eller som precis kommit hit, eller har varit borta. Nu har till exempel en del barn varit fast i sina hemländer och har nu fått komma hit, men har inte fått prata så mycket svenska. Då är detta en bra plats om man är icke-verbal, man kan ändå se vad man ska göra och då kan man bara vara med. Just i leken också, att man kan vara med och leka med varandra. Så det är en annan positiv sidospekt som man kan se.”

7. Diskussion

Jag kommer här föra en diskussion om mina frågeställningar utifrån mina teorier och mitt resultat.

Barnen som kommer till trädgårdarna och odlingarna har enligt mina informanter olika bakgrund och tidigare erfarenheter till odling och att vara ute i naturen. Vissa tycker det är väldigt roligt, vissa kan vara lite rädda för naturen och vissa är ovana vid jord och att smutsa ner sig utomhus. Bara det att få vara ute bland växter, gräva i en jordhög och utforska en miljö man inte tidigare har vistats i eller är van vid kan motarbeta detta som jag i teorin beskrev som ”extinction of experience”. Barnen lär sig även fler ord för naturen genom att vistas i en odlingsmiljö och får ett utökat ordförråd. Även den fenomenologiska filosofin och praktisk inlärning får uttryck i odlings och trädgårdsmiljöer. Att lära i ett klassrum har sina fördelar, men man kommer ifrån den viktiga aspekten av att få lära sig av upplevelser och skapa nya erfarenheter med alla sinnen. Känna jorden i händerna, sätta ett frö i den jorden, uppleva hur vattnet känns och hur den hjälper fröet att växa. Att få smaka på mat som kommer direkt från bärbusken, äppelträdet eller odlingskragen. Se hur elden kan användas för att tillaga den maten man har skördat. Allt detta skapar kunskaper och minnen i barn som kan skapa förståelse nästa gång de exempelvis går till affären och tänker `där är en potatis, ett äpple en morot, den har jag sett växa”. Alienationen minskas redan där.

När barn, och vuxna, får spendera tid ute i naturen eller lära sig att odla blir det mindre främmande och otäckt med naturen. När man bor i städer och det enda man ser om naturen är hur klimatförändringarna ökar, föroreningarna sprider sig, biodiversiteten försvinner så är det svårt att, som Norgaard och Sjöberg diskuterar, hantera och på något sätt förhålla sig till de problem vi står inför. Men också att vår bild av naturen i sig blir något skrämmande och man då tar avstånd till den, i stället för att uppskatta det naturen ger oss och allt som lever i naturen som man förhoppningsvis då även vill ta hand om. Detta skulle man även kunna anpassa till stadens miljö där så många människor bor idag. Som även nämnt tidigare i min uppsats är det inte många sammanhang i städer där människan känner att de kan påverka eller är personligt kopplade till en plats. Visst kan man säga att man är ifrån en viss stad och man kan känna en personlig koppling till sin hemstad, men när man som invånare i en stad faktiskt får möjlighet att delta och påverka, har det visats sig att man även värnar mer om den platsen. Man vill hjälpa till och hålla det fint, rent och trevligt. Man får ansikten på sina grannar vilket kan öka tryggheten och grannskapen i ett område. På samma sätt som människor blir mindre rädda för naturen, kan de bli mindre rädda för staden man bor i när man får komma ut och träffa folk, i detta fall, gröna miljöer.

Något som jag själv lärde mig av mina undersökningar, när jag besökte trädgårdarna och pratade med informanterna var just kommunikationen man har med barn om miljö – och klimatförändringar. Det är tyvärr en verklighet i den värld som barnen kommer att växa upp i, men jag uppfattade inte det som att någon informant faktiskt pratade med barnen om klimatförändringar. Fokuset var hela tiden att barnen skulle få positiva upplevelser av att vara ute i naturen. Att få utforska sina egna intressen och upptäcka det nyfikenheten ledde dem till. Detta kan ha att göra med att barnen är så unga fortfarande. Det är svårt att förmedla så tunga ämnen till barn på ett bra sätt och som nämnt tidigare finns en risk att naturen i stället blir något skrämmande. Förhoppningsvis om barnen får positiva upplevelser ute i naturen så kommer ett intresse eller i alla fall en medvetenhet finnas hos barnen i vuxen ålder för naturen.

Visserligen, som även nämnt under mina intervjuer, skulle en daglig kontakt med naturen och odlingen behövas för att verkligen sätta ett identitetsskapande i barn som är en känsla av en närmre kontakt och vana för naturen. De odlingar jag besökte hade ingen brist på besöksönskemål, utan det var snarare en brist på resurser som stod bakom att fler inte förskolor kunde komma och besöka platsen. Med detta i åtanke krävs det möjligtvis inte alltid

så mycket för att inkorporera någon form av odling och natur i skolan. Det skulle räcka med exempelvis att ha en pågående kompost, att barn får ta med frön till skolan som de får se växa, sticklingar som man kan plantera med barnen.

8. Sammanfattning och slutsats

Med min uppsats har jag inte kommit fram till om barn, genom sin upplevelse av natur i tidig ålder, säkert får en bättre uppfattning av de miljöproblem vi står inför. Detta beror på väldigt många andra aspekter av en persons uppväxt, upplevelser och förhållande genom livet. Det kan givetvis möjligen vara en aspekt av alla men det är inte heller det min undersökning har som syfte att bevisa. Många människor har idag en mental och fysisk bortkoppling från naturen och jag anser att genom kontakten och upplevelsen många av barnen får via odlingarna och trädgårdarna så skapas en större kunskap och vana vid just natur och odling. Genom att uppleva och utforska med alla sinnen, både mentalt och fysiskt får barnen möjlighet att uppleva och få erfarenheter som tappats i vårt moderna samhälle. Genom odling kan barnen få en förståelse för vart maten vi köper från affären och äter kommer ifrån, vilket i sig ger ett djup och en transparens i samhället vi lever i. Så många personer lever i städer och urbana miljöer idag vilket gör staden en verklighet för otroligt många människor, de bör ges möjligheter att knyta an till natur oavsett förutsättningar. Barnen verkar även få en större kontakt med sitt lokala område genom att få vara delaktiga i utformningen av en plats, vilket kan öka tryggheten till en plats och en ökad vördnad om denna, vare sig i staden eller ute i naturen. Genom stadsodlingar och förskolors besök har det även visat sig att kunskapen och naturen följt med tillbaka till förskolan. Pedagoger får även en möjlighet att bli inspirerade av odlingarna för att se hur de kan implementera odlingen på något sätt på förskolan, vare sig plantering av ett frö, en stickling eller en idé. Det är av vikt att inte prata för mycket med barn om de klimatförändringar vi står inför, i alla fall när de är så pass unga. Att låta barn i stället få leka och skapa positiva upplevelser och kopplingar till naturen kan göra större skillnad i hur man uppfattar naturen i vuxen ålder. Att ge barn möjligheter att skapa, leka, vägledas av självständiga beslut och gro frön, både i jorden och i sig själva, är en viktig del i att ge individer på vår jord möjligheten att få närmre kontakt till den natur och plats som ger oss de nödvändiga resurserna vi behöver för att överleva, och förhoppningsvis samtidigt värna för den framöver.

För framtida forskning skulle man kunna följa upp om hur förskolor som har besökt odlingarna påverkats av besöken och om de faktiskt har implementerat någonting från

odlingarna i förskolan. Min uppsats har endast baserats på odlings – och projektansvarigas upplevelser av besöken. Det har varit deras perspektiv på hur barnen och pedagogerna upplever platsen, vilket har varit givande i sig, men det hade varit intressant att undersöka hur förskolorna kan inkorporera det i förskolan mer i detalj. Det skulle även vara intressant att se på hur vuxna som har gått på förskolor som barn har påverkats av de upplevelser som trädgårdarna och odlingarna gett dem.

Källor

- Andersson, Petra. 2009. Naturligt=bra? Funderingar över ett värdeladdat begrepp. I Halldén, G (red.). *Naturen som symbol för den goda barndomen*. Carlsson. s. 25–33
- Beery, T. och Jørgensen, K. A. 2018. Children in Nature: Sensory Engagement and the Experience of Biodiversity. *Environmental Education Research* 24(1): 13–25.
- Bryman, A. 2016. *Social research methods*. Fifth edition. Oxford University Press.
- De Laval, Susanne. 2010. Det förbjudnas lockelse. I Liedberg, Mats. De Laval, Suzanne. Åkerblom, Petter. (red). *Den lärande staden*. Umeå: Boréa Bokförlag. s. 27–45
- Dewey, J. 1938. *Experience and education*. The Macmillan company (The Kappa Delta Pi lecture series: [no. 10]).
- Evernden, N. 1993. *The natural alien : humankind and environment*. 2. ed. Univ. of Toronto Press.
- Friluftsförbundet, u.å. *Vad säger forskningen om undervisning utomhus?*
<https://www.friluftsförbundet.se/detta-gor-vi/forskolor-och-skolor/pedagogiken/vad-sager-forskningen-om-undervisning-utomhus/> (Hämtad 2021-12-20)
- Halldén, G. 2009. *Naturen som symbol för den goda barndomen*. Carlsson.
- Hornborg, Alf. u.å. Vad kan ett humanekologiskt uppsats- eller forskningsprojekt handla om? 2 s.
- Liedberg, Mats; De Laval, Suzanne och Åkerblom, Petter. (red). 2010. *Den lärande staden*. Umeå: Boréa Bokförlag.
- Nationalencyklopedin, u.å., *kultur*. <http://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/kultur> (Hämtad 2022-01-06)
- Naturskolan u.å. *Om vår förening*. <https://www.naturskola.se/om-foreningen/> (Hämtad 2021-12-20)
- Naturskyddsföreningen, u.å. *Om Naturskyddsföreningen i skolan*.
<https://www.naturskyddsforeningen.se/skola/om-naturskyddsforeningen-i-skolan/> (Hämtad 2021-12-21)
- Naturskyddsföreningen u.å. *Skolträdgårdens historia*.
<https://www.naturskyddsforeningen.se/skola/skoltradgardens-historia/> (Hämtad 2022-01-06)

- Norgaard, K. M. 2011. *Living in denial. climate change, emotions, and everyday life*. MIT Press.
- Pretty, Jules. 2002. *Agri-Culture Reconnecting People, Land and Nature*. Earthscan Publications.
- Rosengren, Daniel. 2010. *Människans livsvärldar*. Lund: Studentlitteratur.
- Sjöberg, Fredrik. 2001. Mångfaldens analfabeter. *Sveriges natur*. Nr.6.
<https://www.sverigesnatur.org/arkiv/mangfaldens-analfabeter/> (Hämtad 2022-01-09)
- Skolverket, 2021. *Hållbar utveckling samt hälsa och rörelse i förskolan*.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/hallbar-utveckling-samt-halsa-och-rorelse-i-forskolan> (Hämtad: 2021-12-20)
- Soga, Masashi. Gaston, Kevin J. 'Extinction of experience: the loss of human — nature interactions' 2016. I *Frontiers in Ecology and the Environment*, 14(2): 94–101.
- Åkerblom, Petter. 2004. 'Footprints of School Gardens in Sweden', *Garden History*, 32(2): 229–247. doi: 10.2307/4150383.
- Åkerblom, Petter. 2010. Staden som pedagog. I Liedberg, Mats. De Laval, Suzanne. Åkerblom, Petter. (red). *Den lärande staden*. Umeå: Boréa Bokförlag. s. 45–59